

УДК 811.162.3 (045)

ББК 81.415.1

VÁCLAV VONDRÁK – ČESKÝ INTELIGENT ROZENÝ NA VOLYNI

GARBUZOVÁ R.

Kyjivská národní lingvistická univerzita

Příspěvek je věnován málo známé pro Ukrajince osobnosti, představiteli české kyjevské inteligence, představiteli sokolského hnutí v carském Rusku, vydavateli a redaktorovi českého krajského tisku a autorovi knih a článků s vlasteneckou tematikou, rozenému na Volyni, doktorovu práva, politiku Vaclavu Vondrákovi. To byl Čech, který v Kyjevě organizoval krajany z Volyně a který se nebál ostře kritizovat činnost T.G. Masaryka.

Klíčová slova: česká kyjevská inteligence, krajané, kulturní život české menšiny, vytvoření samostatné české jednotky, sokolského hnutí.

The publication is dedicated to the little-known for ukrainians personality, representative of Czech intellectuals in Kyiv, representative of the "Sokol" movement in Russian Empire, the publisher and editor of the Czech expatriate press and the author of books and articles on patriotic themes: born in Volyn', doctor of law and politician Vaclav Vondrák. It was Czech, who organized the compatriots of the area and who wasn't afraid to sharply criticize the activity of T. G. Masaryk.

Key words: Czech Kyiv intelligence, countrymen, the cultural life of the Czech minority, the creation of a separate Czech units, the Sokol movement.

Nepochybně nejvýznamnější českou osobnost na Volyni kolem roku 1900 představoval JUDr. Václav Vondrák. Narodil se 6. února 1880 v Sedmidubech na Volyni v rodině rolníka. Jeho otec Josef Vondrák se odstěhoval z Čech do Ruska po konfliktu s místním knězem. Rodina se v roce 1882 přestěhovala do Zdolbunova, kde zakoupila hostinec. Jeho matka Anna Vondráková byla majitelkou statku Dmitrovka u Kyjeva se 40 děsatinami (44 ha) půdy. O dva roky později se rodina opět stěhovala, a to do Černigova, kde otec a strýc založili Slovanský pivovar bratří Vondráků. Zde také malý Václav začal studovat gymnázium. Během gymnaziálních studií se Václav "rusifikoval" tak důkladně, že po absolutoriu zápasil se znalostí českého jazyka. Vstoupil na právnickou fakultu kyjevské univerzity sv. Vladimíra, ale zúčastňoval se i filozofických přednášek a navštěvoval také konzervatoř. Bylo to období neustálých protivládních studentských stávek, kdy si jen málo studentů uchovalo klidnou hlavu. Mezi nimi byl i Vondrák, jemuž náležela zásluha o zlomení celouniverzitních mítinků v roce 1901 a zavedení mítinků ročníkových. Zde vlastně začínala jeho příprava k další řečnické a politické činnosti. Z jednotlivých studijních disciplin věnoval největší pozornost národnímu hospodářství a historii ruského práva.

Po příchodu do Kyjeva Vondrák bydlel u českého podnikatele Jindřicha Jindřiška, a tak se dostal přímo do intelektuálního centra českého života. V tu dobu si česká kyjevská inteligence a podnikatelé uvědomili nutnost osvěty mezi mládeží a začali se jí věnovat. J. Jindřišek se rozhodl stmelit rozrůzněnou českou komunitu a začal pořádat ve svém domě na Kreščatyku schůzky pro mládež z různých společenských vrstev, doprovázené hudbou, tanci a různými zábavními pořady. Akce byly ve velké oblibě, podpořila je i starší generace a tak vznikla v roce 1907 myšlenka založit kulturně – osvětový spolek J.A. Komenského a předsedou spolku byl zvolen J. Jindřišek. Připojili se k nim i mladí nadšenci, svěží absolventi ruských univerzit, v první řadě právník Václav Vondrák. Vstoupil do TJ Sokol, kde se postupně stal zapisovatelem, místostarostou a v 26 letech jeho starostou. Zastupoval kyjevský Sokol ve Svazu ruského Sokolstva, a to jako člen jeho ústředního výboru. V letech 1907 a 1912 se zúčastnil V. a VI. všesokolského sletu v Praze. Přibližně v tuto dobu vznikla i myšlenka o založení české školy,

kteřou a začali realizovat kyjevští Češi J. Jindřišek, prof. Pospíšil a V. Vondrák jako právník. Bylo rozhodnuto, že škola bude mezi parkem Stromovkou a Vysokým učením technickým na Šuljavce – u “chatařů” – protože tam bydlelo mnoho českých rodin. Dokud čekali na povolení úřadů, otevřeli soukromou školu učitele Jaroslava Boučka a Spolek se o ni staral. Už 15. září 1907 se začalo ve škole, řízené Jaroslavem Boučkem, učit 35 českých dětí. Postupně byla zbudována dřevěná dvoupatrová škola na ulici Polevaja 109 (později přejmenována na ul. akademika Jangelja 2-a), naproti dnešnímu televiznímu studiu Dovženko, výuka ve které začala v roce 1909. O čtyři roky později se ve škole učilo už 86 dětí v pěti skupinách.

V Kyjevě V. Vondrák organizoval krajany z Volyně, kteří přicházeli ve stále větším množství studovat na kyjevské vyšší školy. Důležitou úlohu zde hrály společné slavnosti, divadelní představení, koncerty a plesy. Vondrák založil v Kyjevě kroužek dramatických ochotníků, který za jeho režie sehrál řadu her českých i ruských autorů.

Sňatkem s dcerou jednoho z představitelů Volyňské gubernie Sofií Ješčenkovou Vondrák vyženil rozsáhlý půdní komplex v severní části Volyně, který zahrnoval 12 700 děsjatin půdy (děsjatina = 1,092 ha, což činí 13 868 ha). Kromě hotelu Praha v Kyjevě, 3/14 továrny Česká vozovka v Kyjevě, 1/6 domu na Bibikovském bulváru v Kyjevě, pivovaru v Černigově (Černihiv), domu na Zolotovotské ulici ve středu Kyjeva a 11 děsjatin (12 ha) vilových parcel u moře na Krymu vlastnil také 5% podíl na antracitových dolech, 120 akcií tiskárny Korčak-Novický v Kyjevě, polovinu koncese na exploataci státních lesů ve Volyňské a Minské gubernii, 20 akcií společnosti Extrafon v Kyjevě a 10 128 děsjatin (11 060 ha) v Ozeranech na Volyni. K ulehčení těžby dřeva vybudoval železnici z Olevska (na jihozápadní dráze Kyjev – Brest) do Ivanovy Slobody v délce 66 km.

V Kyjevě žil Václav Vondrák v letech 1901–1918, v domě č. 34 na Vladimírské ulici spolu se svou ženou Sofií, solistkou kyjevské opery.

Za ruské revoluce 1905–1907 vstoupil do politiky jako vydavatel Ruského Čecha, majitelem kterého byl Český dobročinný a vzdělávací spolek J.A. Komenského v Kyjevě. To byla doba politického uvolnění, které vytvořilo předpoklady pro rozvoj kulturního života české menšiny. Redakce novin sídlila v jeho kyjevském hotelu Praha na Velké Vladimírské ulici. Od října 1906 vyšlo více než 90 čísel tohoto časopisu, ve kterých byly i zprávy z českých osad, politický obzor, materiály k česko-ruským vztahům, hospodářský obzor a reklama českých firem. List nepřestával tepat nedostatky v kulturním životě volyňských Čechů. Např. jeden z dopisovatelů, Václav Beneš v článku Zachovejme své češství! psal, že “dětí prvních přistěhovalců jsou ještě Čechy, ale budou-li děti jejich Čechy neb pokolení další, těžko říci!... Neznám jediného Němce z dávných kolonistů, který by neuměl německy, ale Čechů, prvních potomků přistěhovalců, kteří neumí slova česky, znám mnoho... beztoho děti jeho zůstanou v Rusku a tak, že nebudou toho mít zapotřebí!” [11]. Vyzýval české rodiče, aby již od kolébky učili své děti rodnému jazyku.

Kolem redakce *Ruského Čecha* se záhy seskupil výkvět české inteligence v Rusku. Stal se osou českého veřejného a politického života v Jihozápadním kraji. Vydavatel dr. Vondrák, který byl zároveň důvěrníkem Národní rady české pro Rusko, psal již v lednu 1908 do Prahy Národní radě české, že díky časopisu došlo k velkému kulturnímu pokroku mezi ruskými Čechy, mj. vzniklo mnoho ochotnických souborů a čítáren. Zároveň upozorňoval na “*úžasně konzervativní, těžkopádný character*” ruských Čechů [5]. Pro ochotnická divadla na Volyni získal 67 svazků dramatických děl od pražských nakladatelů, především lidová dramata, historické hry a veselohry. Mj. Živnobance nabízel Vondrák za 10 mil. rakouských korun ke koupi majetek hraběnky Šuvalovové na Volyni, k němuž patřilo i město Dubno a zabýval se i možností kanonizace Jana Husa katolickou církví, což mělo odstranit protiklady mezi stoupenci jednotlivých náboženství. Národní rada česká se však dívala na Vondrákovy návrhy se značnou skepsí. Účast českého kapitálu na nové české kolonizaci Volyně odmítla, neboť “*pro věc tuto jest málo zájmu*” [6]. Obdobně se vyjádřila k Husově kanonizaci, na kterou “*není jednotného názoru českých politických stran*” [6].

Bohužel koncem června 1908 Ruský Čech přestal po dvaceti měsících vycházet. Měl poměrně málo odběratelů a všem nemohl vyhovět. Vondrák na něj nejen mnoho doplácel, ale byl neustále kritizován, z čehož byl roztrpčen. Vondrákovy noviny měly velké zásluhy o koncentraci ruských Čechů, noviny je povzbuzovaly, obhajovaly i varovaly. Časopis usiloval o sjednocení tamních Čechů a vedl je k tomu, aby si uvědomili svůj význam, bojoval za obnovení českého školství. Bohužel nebyl tak rozšířen, jak by se dalo očekávat. List zastával liberální postoje a musel čelit represím carských úřadů proti všemu svobodomyšlnému tisku. Vydavatel Vondrák byl nejednou za publikované materiály pokutován. Na stránkách týdeníku Ruský Čech bylo otištěno mnoho statí namířených proti činnosti ultrapravicových klerikálně monarchistických a nacionalistických černosotněnců. V redakční stati *Černosotněnci a český zemědělec* se uvádělo, že černá soťna provokuje Čechy, počet černosotněnců na Volyni prudce vzrůstá a heslo Rusko Rusům vytváří konfliktní situace tam, kde dříve nebyly. Stať byla úmyslně publikována v ruském jazyce. V témže čísle byl přetištěn text carského manifestu z 10. června 1870 *O usazení Čechů na Volyni* a čtenářům se vysvětlovalo, že Češi mají právo na půdu, kterou obdělávají. Charakteristickou byla stať zdůrazňující, že Češi na Volyni nejsou kolonisty, nýbrž řádnými občany slovanského státu [11].

Dr. Vondrák se dohodl s redaktorem Času volyňským Čechem Věnceslavem Švihovským na přenesení Ruského Čecha do Prahy ke Kočího nakladatelství. Nadále měl Ruský Čech vycházet jako česko-ruská příloha Národního obzoru. Finanční prostředky dosud věnované na vydávání Ruského Čecha se dr. Vondrák rozhodl věnovat na podporu zřizování škol a čítáren na Volyni.

Václav Vondrák patřil k předním organizátorům českého kulturního a politického života v Rusku před 1. světovou válkou, a byl stoupencem konstitučně demokratické Strany lidové svobody (kadetů).

Jednotný postup volyňských Čechů vedl k porážce ruských nacionalistů: *“Volyň má co děkovat Čechům, že ji osvobodili od zpátečnické hlízy”*, napsal kyjevský český týdeník Čechoslovan [3]. V roce 1911, po zřízení volyňského gubernského zemstva byl dr. Vondrák ve statkářské kurii zvolen jeho členem a poté předsedou jeho školského výboru, což však ministerstvo vnitra vetovalo. Opětovnou volbu nepřijal, aby zamezil konfliktu s úřady. V gubernském zemstvu zaujal kritické stanovisko k carské vládě a pevně bránil české zájmy na Volyni. Kyjevský hotel Praha přetvořil v reprezentační český dům s nápisy ve čtyřech slovanských řečích. V roce 1913 byl spoluzakladatelem české školy v Kyjevě.

Vrcholem Vondrákovy politické kariéry se stala léta 1914–1917. Bylo to právě Rusko, kde byla ihned na počátku války zahájena realizace ideje protirakouského odboje – předpoklad pro vznik ČSR. Po vypuknutí první světové války se Vondrákův hotel Praha v Kyjevě stal místem, kde se začala organizovat Česká družina. Vondrák, který jako člen zemstva měl otevřené dveře do civilních a vojenských úřadů, předpokládal, že válečné události přivedou do Ruska rakouské zajatce a mezi nimi Čechy, a proto činil první opatření k tomu, aby zabránil jejich odesílání na Sibiř, neboť zpočátku ruské úřady nedělaly rozdíl mezi rakouskými Čechy a Němci.

Koncem listopadu 1914 adresovali dr. V. Vondrák z kyjevské skupiny a A. Tuček ze skupiny moskevské velitelé jihozápadního frontu žádost o vytvoření samostatné české jednotky. Zároveň požadovali, aby na území Čech a Moravy bylo rozšířeno povolání k obyvatelstvu s cílem iniciovat aktivní odpor obyvatelstva a posléze otevřené povstání proti Rakousko-Uhersku. Podle jejich představ měla být po obsazení tohoto území ruskou armádou vyhlášena samostatnost a nezávislost Čech a Česká družina se měla stát základem vojska. Požadoval také, aby byl samostatný český stát předem uznán ruskou vládou a aby mu byla poskytnuta půjčka. Ruské velení reagovalo na podobné požadavky velmi opatrně. Proto se dr. Václav Vondrák s těmito požadavky znovu obrátil na ruský hlavní stan dne 4. ledna 1915 a stejně tak koncem ledna. Zároveň požadoval povolení náboru dobrovolníků z českých a slovenských zajatců RU armády a vytvoření samostatné české divize o počtu 15–20 000 vojáků, která by byla budována jako vojsko samostatného státu a zúčastnila se bojových akcí až při vstupu ruských vojsk na českém území. Ani tato iniciativa dr. Vondráka se však neseťkala s podporou ruského velení.

Od počátku války vyvíjel dr. Vondrák mimořádnou aktivitu. Jezdil do stavky (hlavního stanu) vrchního velitele, pobýval ve stavce Jihozápadní fronty, cestoval do Petrohradu, aby docílil zrušení různých omezení týkajících se Čechů – rakouských občanů, úlev při poskytování ruského občanství a urychlení organizace československého vojska.

Jako předseda vojenské komise Svazu československých spolků na Rusi přistoupil dr. Vondrák v dubnu 1915 k náboru českých zajatců z rakousko-uherské armády do závodů pracujících na obranu. Na II. sjezdu Svazu československých spolků na Rusi, který se uskutečnil o velikonočních 1916 v Kyjevě, byl dr. V. Vondrák jednomyslně zvolen předsedou správy Svazu. Sjezd zaslal telegram T. G. Masarykovi, ve kterém uznal Národní radu československou v Paříži jako vedoucí orgán zahraničního odboje. Vondrákova vojenská komise předložila sjezdu návrhy týkající se dalšího zvětšování československé brigády, její přeměny v samostatné vojsko a eventuální (po carském souhlasu) všeobecné mobilizace zajatců a kolonistů.

Prohlášení loajality Masarykovi, který byl kvůli svému dílu Rusko a Evropa v carské říši persona *non grata*, vzbudilo nelibost ruského ministerstva zahraničních věcí. Opatření projektované kyjevskou správou Svazu, jako např. Podle jeho názoru předčasné a násilné sjednocení Čechů a Slováků prý odporovala zájmům Ruska. Návrh organizace československého vojska v Rusku byl jménem správy Svazu podán dr. Vondrákem 4. (17.) června 1916 a o tři dny později byl Vondrák přijat carem. Následujícího dne došel do Kyjeva telegram, podle kterého car návrh v zásadě schválil.

V srpnu 1916 vyvrcholila v Kyjevě jednání mezi zástupci Československé národní rady v Paříži Josefem Dürichem a Milanem R. Štefánikem a Svazu československých spolků na Rusi V. Vondrákem a J. Volfem. Představitelé Svazu museli souhlasit s tím, že vojenské a zajatecké záležitosti jsou součástí diplomaticko-politické akce, za kterou zodpovídala Československá národní rada v Paříži. Jejím představitelem v Rusku se stal poslanec Dürich, který měl plnou důvěru carské vlády. Náměstek ruského ministra zahraničních věcí A. A. Něratov v důvěrném memorandu ze 16. (29.) září 1916 žádal omezit vliv správy Svazu a zabezpečit v něm hlavní úlohu Dürichovi, který by měl právo dozoru nad činností Svazu československých spolků.

Předseda Slovanského dobročinného spolku akademik Alexej Ivanovič Sobolevskij psal v říjnu 1916 ministru zahraničí: *“V současné době mezi ruskými Čechy probíhá boj. Na jedné straně stojí Čech V. Vondrák, představitel ústřední rady českých organizací, existujících v Rusku. Je ruským rodákem a více Rus než Čech. Jako Rus patří k progresistům a je znám jako nadšený stoupenec ukrajinství a ve značné míře rusofob (...) takový představitel nacházejících se v Rusku Čechů (...) mezi Rusy, kteří ho znají, vzbuzuje různé pochybnosti”* [1]. V protikladu dr. Vondrákovi vyzvedával Sobolevskij Düricha, který prý byl již dávno znám jako rusofil: *“Vondrák nechce znát Düricha. Vondrák nehodlá postoupit Dürichovi svou roli vůdce českých organizací a českého tisku v Rusku. Vzhledem ke hrozícímu nebezpečí ostudy je nezbytné, aby ruská vláda se záležitostmi zabývala a splnila Dürichova přání, zbavila Vondráka té vysoké pozornosti, které se mu dosud dostávalo, a těch peněžních prostředků, které mu vláda poskytovala a jež by byly dány k dispozici Dürichovi”* [Tamtéž].

Dürich přetrhl dosavadní kontinuitu vedení odboje v Rusku, dr. Vondrák byl kyjevským paktem zbaven své politické a reprezentační moci ve vztahu k vládě a vojenskému velení. Vondrákův plán mobilizace českého živlu na Rusi byl zatlačen do pozadí. Vrcholný princip plánu dr. Vondráka, sněm všech Čechů a Slováků v Rusku, byl na hlavu postaven uznáním Düricha jako jediného legitimního reprezentanta národa v Rusku. Přitom podle jednoho z ruských Čechů byl dr. Vondrák *“skoro jediným českým inteligentem rozeným na Rusi a vychovaným v ruských školách, zachovávším v čistotě svoji národnost. Sám probudilý budil jiné. Svým neobyčejným řečnickým talentem a temperamentem často strhával masy k nadšení. Byl předvídatelným diplomatem. Vondrák byl nejradiálnějším politikem mezi usedlíky, což mu při jeho upřímném rusofilství a slavjanofilství nijak v rozhodujících kruzích nevažilo. Hájil revoluční, demokratický a národní politický charakter československého vojska. Byl pokrokovou*

páteři správy Svazu. Chtěje zachránit Svazu jeho vojenský projekt, šel na kompromis s Dürichem, který pařížská Národní rada Svazu přímo vnutila svým pověstným kyjevským zápisem, za což byl potom touž Radou mentorován a neodpovědnými agitátory přímo zrádcován” [15, s. 101].

Začátkem roku 1917 psal přednostovi zvláštního politického oddělení ministerstva zahraničí Příklonskému kyjevský pekař Jindřich Zíval jako předseda kyjevského Spolku československé jednoty, že hlavním viníkem chaosu v českých záležitostech je stoupenec kadetů dr. Vondrák, a požadoval jeho odstranění z vedení správy Svazu. Podle Edvarda Beneše nedůvěra carských úřadů ke stoupenecům T.G. Masaryka byla rozšířena i “na Svaz československých spolků (nejvíce v roce 1916, když byl veden skupinou kyjevskou), jemuž bylo vytýkáno, že podléhá prof. Masarykovi, že není dost rusofilský a že je veden dr. Vondrákem, kterému bylo bráno ve zlé, že je liberál a ukrajinoofil” [2].

Vondrák se dostal do palby kritiky z různých stran. V prvé řadě to byli stoupeneci ruských nacionalisticky orientovaných novin *Kijevljanin* Jindřich Zíval, František Dědina a další. Na Vondráka se sypala udání pro jeho údajné neslovanské, protiruské, protimonarchistické a proukrajinské názory. Z druhé strany byl napadán petrohradskými Čechy kolem časopisu *Čechoslovák* pro své údajné carofilské a nedemokratické názory. Do této situace přišel se svými požadavky na vedení odboje v Rusku J. Dürich a ruské úřady, které chtěly omezit vliv Vondrákova Svazu. Kromě toho zde byly požadavky zajatců a vojska nespokojených s pomalým postupem osvobozování zajatců a vytváření armády.

Dne 6. (19.) února 1917 adresoval předseda správy Svazu československých spolků dr. Vondrák dopis vedoucímu diplomatické kanceláře hlavního stanu N. A. Basilimu o stavu československých záležitostí v Rusku. Poukázal na to, že hned po vzniku války československé spolky v Rusku se sjednotily do Svazu, který zorganizoval na frontě brigádu a v zázemí zajatce pracující v podnicích pro obranu, agitoval prostřednictvím tisku a dělal jasnou rusofilskou politiku: “Cožpak my, ruští poddaní, zde narodivší, zde vyrostlí a vychovaní, zhusta oženivše se s Ruskami, připoutaní zde majetkem, služebními i veřejnými zájmy – cožpak my nejsme loyální?” [2, s. 603].

Po únorové revoluci 1917 Svaz československých spolků pokračoval v činnosti, ale dosavadní Vondrákovo vedení se stalo předmětem útoků a kritiky za dosavadní spolupráci s carským režimem. Sám Vondrák v memorandu adresovaném Prozatímní vládě vysvětloval dosavadní politiku Svazu a zdůraznil, že nebýt překážek ze strany starého režimu měli by Češi a Slováci v Rusku již ne brigádu, ale celý armádní sbor.

Na III. sjezd Svazu československých spolků v roce 1917 byl dr. Vondrák zvolen kyjevskými Čechy pouze jako náhradník. Svůj postup při budování politické organizace ruských Čechů, českého vojska a řešení zajatecké otázky Vondrák obhajoval v brožuře *Proč nemáme dosud vojska?*, kterou vydal v předvečer sjezdu. V jednatelské zprávě přednesené dr. Vondrákem se uvádělo, že podle depeše z hlavního stanu byl nábor dobrovolníků do československého vojska z řad zajatců definitivně povolen. Po sjezdu odešli do politického ústraní dosavadní přední činitelé československého odboje, především dr. Vondrák. Nenašel se způsob, jakým by byli i nadále zapojeni do odbojové práce. Vondrák na nabídky další spolupráce nereagoval. Ve volbách do ruského Ústavodárného shromáždění v listopadu 1917 dr. Vondrák kandidoval na listině ruských konstitučních demokratů.

Po bolševickém převratu na většině území Ukrajiny převzala moc ukrajinská centrální rada, ustavená již v březnu roku 1917. Okamžitě přikročila ke konfiskaci rozsáhlého pozemkového majetku s příslibem bezplatných přidělů půdy rolníkům. Konfiskací byli postiženi tři největší volyňští pozemkoví vlastníci, mezi nimi dr. Vondrák.

Po německé okupaci Ukrajiny na jaře 1918 byl Vondrák 6 týdnů vězněn a unikl trestu smrti jen díky přimluvě pravoslavného kyjevského archimandrity. Uprchl do Novorossijska k Dobrovolnické armádě gen. Antona Ivanoviče Děnikina. Ministr průmyslu a obchodu jeho vlády Lebeděv jej v roce 1919 vyslal jako svého delegáta do nově utvořeného Československa k navázání obchodních kontaktů se zdejšími představiteli průmyslu a obchodu. Začátkem roku 1919 se v Oděse přihlásil

u Zplnomocněného zástupce CSR v Rusku a byl mu 4. února 1919 vydán československý cestovní pas. Usnesením obecního zastupitelstva Nuslí byl přijat do domovského svazku této obce. Tím nabytí československé státní občanství on i jeho žena Sofie (Žofie). Ale mladá čs. vláda V. Vondráka do politiky nepřijala. On zůstal v Praze a stal se předsedou Sdružení Čechů a Slováků z Ruska, pracoval ve výboru pomoci ruským studentům, ale byl z něj vyloučen ministerstvem zahraničních věcí Edvarda Beneše, nehledě na své zásluhy v odboji. Od roku 1922 pracoval jako konzultant Škodových závodů v obchodní firmě “České auto”. Často cestoval pracovně do zahraničí, do Francie, Německa, Polska a Turecka. Podle potvrzení, vydaném 11.12.1923 čs. velvyslanectvím ve Varšavě, byl V. Vondrák 4.2.1919 představitelem Ruska (zřejmě právě vojska generála Děnikina), v rr. 1921 až 1924 dostával cestovní pasy jako civilní obyvatel, v té době místo jeho narození, Semiduby na Volyni, byly polskými.

V ČSR dr. Vondrák publikoval v tisku ostře kritické články. Promluvil 17. května 1925 na národnědemokratickém táboře uspořádaném v Praze na Staroměstském náměstí na počest dr. Karla Kramáře. V roce 1927 publikoval dva dokumenty. Prvním z nich byl otevřený dopis ministru spravedlnosti prof. dr. Robertu Mayr-Hartingovi, ve kterém se ohradil proti některým poznámkám, které ve své Světové revoluci učinil T. G. Masaryk. Jako vedoucí činitel kyjevského směru ruských krajanů se dr. Vondrák cítil těmito poznámkami dotčen.

Rozsáhlejší je Vondrákovo memorandum zaslané v roce 1927 předsedovi vlády Antonínu Švehlovi, a to v souvislosti s novou prezidentskou volbou.

Vondrák ve svém Memorandu srovnával vlastní činnost, která od prvních válečných dnů směřovala k budování českého vojska jako jednoho z atributů budoucího samostatného státu, s údajnou váhavostí Masaryka, který teprve o deset měsíců později zahájil veřejně svou zahraniční akci. Vondrák odsoudil Masaryka za to, že prý vedl *“soustavnou intriku proti Svazu čsl. spolků na Rusi, ryze to národní a demokratické organizaci, která od prvního okamžiku války po více než dva a půl roku řídila, financovala, usměrňovala a vedla náš zahraniční odboj. Mimořádné úspěchy Svazu na poli diplomatickém a ohromný rozmach jeho vojenské akce, zvláště v roce 1916, byly solí v očích aspirantů na vůdcovství z milosti boží, alias z vůle a poslání národa!”* [13, s. 23]. Dle Vondráka ani Dürich se nikdy nesnížil k zákulisní činnosti proti Svazu. Naproti tomu Masarykovo snažení údajně *“směřovalo jen k rozvrácení a zdeptání Svazu, v němž spatřoval nebezpečného soupeře svých osobních aspirací. Nevynechal jediné příležitosti, kdy by mohl Svazu uškodit, neúnavně podryval jeho autoritu mezi krajaný a neostýchal se denuncovat Svaz i v očích ruské vlády...”* [Tamtéž].

Obvinil Masaryka, že jeho jednání bylo vedeno osobními a stranickými zájmy. Podle Vondráka Masaryk dobře viděl, co se odehrávalo po bolševickém převratu v Kyjevě, a přitom *“se klidně bavil s kyjevským velekatem Muravjevem a líboval si, že i ten Muravjev o něm slyšel a chová k němu vřelou sympatii”* [13, s. 25]. Vytýkal mu, že vědomě desorientoval USA, když tvrdil, že ruské monarchistické hnutí je slabé a Spojenci ho nesmí podporovat. Tvrdil, že Masaryk své organizační schopnosti postavil v Americe cele do bolševických služeb, neboť zrazoval Spojence od vměšování se do ruských záležitostí. Zde se Vondrák shoduje s americkým historikem polského původu Richardem Pipesem, podle kterého *“Masaryk obdařil bolševiky tak velkou sympatií, že naléhal na Dohodu, aby de facto (podtrženo v originále – J. V.) uznala jejich vládu”* [8]. To se podle Vondráka, velmi hodilo Davidu Lloyd Georgovi, který *“si záhy osvojil myšlenku, že diktatura bolševiků je sice hrozným neštěstím pro Rusko, ale nikoliv pro Velkou Británii”* [13, s. 26].

Memorandum dr. V. Vondráka bylo publikováno teprve po třech desetiletích jeho exilu ve Francii a v Chile, a to v roce 1958 v Kolíně nad Rýnem.

V roce 1927 se V. Vondrák přestěhoval do francouzské Nicy, odkud někdy cestoval, zůstáváje přitom čs. občanem. V roce 1930, když měl V. Vondrák 50. narozeniny, vyšlo v Praze mimořádné číslo “Zpravodaje Asociace Čechů a Slováků z Ruska”, kde bylo 18 článků o činnosti dr. Vondráka a blahopřání od generálů Chodorovičegen a M. Čily, Z. Rejmana, prof. D. Verguna a jiných.

Existují nepotvrzené údaje o tom, že V. Vondrák pracoval na konzulátě v Nice. Po okupaci Francie hitlerovci, v roce 1940, hledali V. Vondrák a jeho žena Sofie úkryt. Napsali své známé z Kyjeva, Věře Zápalové-Radčenkové. Její rodina měla pronajatý dům a hospodářství na jihu Francie v departmánu Tarny a Garon, nedaleko města Montoban. Vondrákovi se původně chtěli ukrýt před Němci u Radčenkových, ale když se dozvěděli, že dům není jejich majetkem, změnili své rozhodnutí, takový úkryt jim nepřipadal dost bezpečný. Odjeli z Nicy v roce 1940, údajně přímo do Santiago de Chile. O jejich pobytu v Santiago nejsou žádné informace, víme jen to, že Sofie zemřela v roce 1957 a sám V. Vondrák 14.7.1962.

Věnceslav Švihovský, po mnoho let oponenta V. Vondráka, psal: “*Dr. Vondrák vřele lnul k republice, ale poměry se vytvořily tak, že se nemohl uplatnit ve veřejném životě, což by bývalo bylo jeho přáním. Práce, kterou konal obětavě pro českou věc na Rusi, nebyla oceněna ani zhodnocena, dokonce nebyla ani uznána... vděčnost není vrozenou vlastností našeho národa*” [4].

LITERATURA

1. Попов А. Чехо-словацкий вопрос и царская дипломатия в 1914–1917 / А. Попов // Красный архив. Исторический журнал. – Т. 2 (33). – М. – Л. : Госиздат, 1929. – № 3–33.
2. Beneš Ed. Světová válka a naše revoluce : vzpomínky a úvahy z bojů za svobodu národa. 3. díl, Dokumenty / Eduard Beneš. – 3. vyd., nezměn. 2. vyd. – Praha : Orbis : Čin, 1931. – 20, 685 s.
3. Čechoslovan : časopis Čechů v Ruské říši. – Roč. 2 (1912). – K. : V. Švihovský, 1912. – S. 3–4.
4. Dopis Švihovského Grundovi z 26. 2. 1955 / Knihovna Náprstkova muzea, archiv SSSR. – 1/7-3.
5. Dopis V. Vondráka NRC z 21. 1. 1908 / Národní archiv Praha. Národní rada česká, k. 324/3.
6. Dopis V. Vondrákovi NRC z 23. 2. 1908 / Národní archiv Praha. Národní rada česká, k. 324/3.
7. Kovtun J. Masarykův triumf : příběh konce velké války / Jirí Kovtun; [doslov spolu s autorem napsal Jaroslav Opat]. – Vyd. 2., V Odeonu 1. – Praha : Odeon, 1991. – 537 s. – (Klub čtenářů; sv. 644).
8. Pipes R. Dějiny ruské revoluce / Richard Pipes ; [z anglického originálu ... přeložila Hana Gopaulová]. – Vyd. 1. – Praha : Argo, 1998. – 396 s.
9. Sborník sjezdu Svazu československých spolků na Rusi / Svaz československých spolků na Rusi, II. sjezd. k. 16, č. 12. – ČR : Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv. – S. 101–103.
10. Vaculík J. Dějiny volyňských Čechů / Jaroslav Vaculík. – Vyd. 1. – Praha: Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel, 1997.
11. Vaculík J. Vondrák kontra Masaryk /Jaroslav Vaculík // Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Řada společenských věd. – Brno : Masarykova univerzita v Brně, 1996. Řada společenských věd. – S. 50–62.
12. Vaculík J. K biografii JUDr. Václava Vondráka — vedoucího činitele ruských Čechů / Jaroslav Vaculík // Sborník prací přátel a spolupracovníků prof. PhDr. Miloše Trapla, CSc., k jeho 70. narozeninám – Brno – Olomouc : Andros Probabilis, 2005. – S. 361–372.
13. Vondrák V. Strašlivá zrada Masarykova. Memorandum zaslané Dr. V. Vondrákem předsedovi ministerské rady Antonínu Švehlovi v roce 1927. – Přístup ke článku: <http://freeglobe.parlamentnilisty.cz/ShowArticleMobile.aspx?id=2269>.
14. Vondrák V. Vondrák contra Masaryk / Předml. Vl. Pekelský. – Köln : Bohemia, 1958. – 38 s.
15. Vondrák V. Z doby bojů o samostatné čsl. vojsko na Rusi / Václav Vondrák; s předml. O. Husáka. – Praha : Památník odboje, 1925 (A. Strojil). – 31, 1 s.

Дата надходження до редакції 21.10.2016